

Mag-tarmkanalens specialitet kallas som sig bör *gastroenterologi*, en helgrekisk bildning. Man varför väljer man alltid hybriden *gastrointestinal* när det blir tal om adjektivet? Jag har inget bra svar, har någon?

Reglerna för hybrider kan alltså tyckas flytande och praxis mycket öppen. Sist måste jag nämna ett fall med sträng lagbundenhet, till och med i det ganska laglösa engelska språket.

Grekiskan och latinet kunde, till skillnad från bl a svenskan, bilda adjektiv av de flesta substantiv. De båda språken hade varsitt »universalsuffix», grekiskan *-ic* och latinet *-al*. Mot det latinska *lienalis* svarar det grekiska *splenicus*. Något motsvarande svenskt *mjältig, eller hur det skulle heta, finns ju inte. Vi översätter som bekant *arteria lienalis* till *mjältartär*. Här finns gott om synonymer: latinska adjektiv som *corporealis*, *intestinalis*, *mentalis*, *visualis* svarar mot de grekiska *somaticus*, *entericus*, *psychicus*, *opticus* osv.

Om *-al* har en tendens att ibland ta sig in på förbjudet grekiskt område, t ex i *epidermalis*, *phalangealis*, *thoracalis* (men här finns också de helgrekiska *phalangicus*, *thoracicus*), så gäller det omvända aldrig för det grekiska *-ic*. Det håller sig alltid kvar i sin grekiska omgivning, till och med engelskan följer strängt denna regel.

Här gives plötsligt ett tillfälle att rätta ett par nu nästan preskriberade språkfel i denna tidning från nr 42/96, sidan 3687, där man läser: »Han togs in till ortopedavdelning och erhöll antiinflammatoriska.» Det latinska adjektivet är *antiinflammatorius*, det engelska *antiinflammatory* och det svenska *antiinflammatorisk*, där vi lagt till vår inhemska ändelse *-isk*. Något *-ic* (*-ik*) är inte tänkbart i detta latinska ord. Den grekiska termen är som bekant *antiflogistika*, här är suffixet *-ik* på hemmaplan.

Två rader längre ned talas det om »epigastrala smärtor». Det grekiska *epigastrium* ger adjektivet *epigastricus*, på engelska *epigastric*, den enda möjligheten enligt Dorland. Lindskog har endast *epigastrisk*, vi brukar byta ut det grekiska *-ic* mot vårt eget *-isk*. Det felaktiga *-al* är helt onödigt, men alltså inte lika tokigt som att använda *-ic* på latinska ord.

Anorecticus och anorectalis inte samma sak

Till sist en kuriositet: en jämförelse mellan adjektiven *anorecticus* och *anorectalis* är mycket instruktiv. I det första fallet signalerar *-ic* ett grekiskt substantiv, *anorexia* (med basmorfemet *orexia*), medan *-al* i det andra fallet signalerar de latinska morfemen *anus* + *rectum*. •

Den som lider av fetma är fet!

När man har behövt tala med eller om den svårt överviktiga patienten har man hittills oftast tasset omkring och använt ord som obes eller adipös eller överviktig. Svenska Läkaresällskapet språkkommitté har på förfrågan diskuterat saken och anser att det nu är dags att inom sjukvården börja använda ordet fet.

Att använda ordet fetma i stället för obesitas eller obesitet eller adipositas går numera bra. Det verkar inte upplevas som en nedsättande benämning. Att tala om övervikt går också bra. Rent medicinskt är emellertid övervikt och fetma inte synonymer. Enligt Världshälsoorganisationen föreligger övervikt (overweight) vid ett kroppsmasseindex (BMI) mellan 25 och 30 kg/m², medan fetma (obesity) kräver att BMI är över 30.

Att tala om den överviktiga patienten möter inte heller några problem. Däremot har man hittills hejdat sig inför att säga att en patient är fet och i stället formulerat sig annorlunda eller använt synonymer som obes eller adipös eller överviktig. Med tanke på definitionerna ovan är det olämpligt att använda ordet överviktig när man menar fet. Obes och adipös är krångliga ord att använda i samtal med patienter och allmänhet.

Stephan Rössner tog upp frågan till diskussion i språkkommittén. Han rapporterade att en nordisk arbetsgrupp nyligen diskuterade ordvalsfrågan i samband med introduktion av nya läkemedel inom fetmaområdet. Gruppen hade uppfattningen att tiden nu är mogen för att tala klartext.

Språkkommittén: Dags att våga säga fet

Språkkommittén delar arbetsgruppens uppfattning. Det är dags att sluta hyssja. Risken finns naturligtvis att enskilda människor kan känna sig kränkta, åtminstone till att börja med, men värdet av att utan missförstånd eller otydlighet kunna tala om tillståndet väger över. Även inom patientföreningen Överviktigas riksförbund tycks det numera förekomma att man använder ordet fet om människor. Det är lätt att associera till hur ordet alkoholist har avdramatiserats på senare år som en följd

MEDICINENS SPRÅK

av att man bli inom de sk Minnesota-grupperna betonar vikten av att individen både för sig själv och för andra gör klart att han eller hon är alkoholist.

Även förståelsen inom Norden kan öka av en ändrad praxis. Än så länge verkar man inom sjukvården använda delvis olika ord; t ex är ordet adipös vanligt i Norge men inte obes, som är vanligast i Sverige. Sannolikt borde ordet fet kunna användas i såväl Norge, Danmark (fed) som (svensktalande) Finland, kanske även Island.

Läkemedelsbehandling inte obligat

Att bli benämnd fet bör dock inte likställas med att man måste behandlas med läkemedel, detta tål att understrykas. Det finns ingen anledning att behandla fler med läkemedel för att man har ändrat språkbruket. Redan finns en tendens att försöka lösa överviktsproblemet genom att stoppa i sig undermedel av olika slag. Naturligtvis bör beteende- och kostförändring tillsammans med motion provas först.

Jarl Holmén

redaktör för språkspalten

Kommentar

Att terminologin anpassas till verkligheten påverkar naturligtvis inte terapirutinerna. Kost, motion och beteendemodifikation utgör alltid grunden. Den kliniska bilden avgör sedan om läkemedel kan vara indicerade – oavsett vilket språkbruk vi använder.

Stephan Rössner

professor, överviktsenheten, Hud-
dinge sjukhus